

## ONA TILI VA ADABIYOT FANIDA YOZMA BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH IMKONIYATLARI.

*Dobilova Guljamol*

*Termiz Davlat Universiteti o'zbek tili fakulteti 4-kurs talabasi*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada ona tili va adabiyot fanida yozma ishlarni baholash tizimining mavjud holati tahlil qilinib, uni takomillashtirish yo'llari o'rganiladi. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida baholash mezonlarini ishlab chiqish va ularni o'quv jarayoniga tadbiq etish bo'yicha ilmiy yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, baholash tizimini innovatsion yondashuvlar bilan rivojlantirishning samarali usullari taklif etiladi.

**Kalit so'zlar:** baholash tizimi, yozma ish, ona tili va adabiyot, ta'lim texnologiyalari, innovatsion metodlar.

Ona tili va adabiyot fanida yozma ishlar o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, ijodiy yondashuvni shakllantirish hamda lingvistik kompetensiyalarni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ammo mavjud baholash tizimining subyektivligi, aniqlik va ishonchlik darajasining pastligi o'qituvchilar va o'quvchilar uchun muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu maqolada yozma ishlarni baholash tizimini takomillashtirish uchun ilmiy asoslangan yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar tahlil qilinadi.

Ona tili va adabiyot fanida yozma ishlarni baholash tizimini takomillashtirish imkoniyatlari

Aniq va shaffof baholash mezonlarini joriy etish

- Grammatika, izchillik, ijodkorlik, lug'at boyligi, tuzilish va fikr yuritish kabi muayyan mezonlarni o'z ichiga olgan batafsil baholash mezonlari ishlab chiqish.

- Talabalar baholash mezonlarini yaxshi tushunishlari uchun samaradorlik darajalarini (masalan: "A'lo", "Yaxshi", "Qoniqarli", "Takomillashtirish kerak") aniq ta'riflar bilan belgilash.

Formatib baholash usullaridan foydalanish

- Yakuniy natijani emas, balki butun yozish jarayonini baholash hamda muntazam ravishda fikr-mulohaza bildirish.

- Talabalarning o'z yozma ishlarini baholash va yaxshilashlari uchun o'z-o'zini baholash va tengdosh baholash usullaridan foydalanish.

- Yozma ish topshirishdan oldin talabalar o'z ishlari sifatini tekshirishlari uchun tekshiruv ro'yxati va yo'naltiruvchi savollarni taqdim etish.

Texnologiyadan foydalanish va shaxsiylashtirilgan fikr-mulohaza berish

- Talabalarga grammatik va tuzilish xatolarini oldindan tuzatishga yordam berish uchun AI-texnologiyalarga asoslangan yozish yordamchilaridan foydalanish (masalan, Grammarly yoki o'zbek tiliga mos dasturlar).

- Talabalar o'z yozma ishlarini taqdim qiladigan raqamli platformalarni joriy etish va ularning matnlarini avtomatik tekshirish orqali birlamchi tahlil qilish.

Baholash usullarini diversifikatsiya qilish

- Ijodiy yozish, reflektiv insholar, hikoya yaratish va loyihalarga asoslangan topshiriqlar kabi muqobil baholash usullarini qo'llash.

- Og'zaki hikoya qilish va taqdimotlarni yozma ishni to'ldiruvchi baholash usuli sifatida tatbiq etish.

- Haqiqiy hayotga mos yozish topshiriqlari (masalan, rasmiy xat yozish, blog postlar, tanqidiy sharhlar) orqali baholashni yanada ma'noli qilish.

Talabalar ehtiyojlariga qarab baholashni moslashtirish

- Turli murakkablik darajalariga ega differensial topshiriqlarni joriy etish.

- Muayyan qiyinchiliklarga duch kelgan talabalar uchun muddatlarni moslashtirish va qayta topshirish imkoniyatini yaratish.

Yozuv jarayonini baholash tizimiga aylantirish

- Faqat yakuniy natijani emas, balki butun yozish jarayonini baholash (g'oya ishlab chiqish, dastlabki reja, qoralama, tahrirlash).

- Talabalardan bir nechta qoralama topshirishni talab qilish va ularning yozish jarayonidagi rivojlanishini kuzatish.

Baholashni zamonaviy ta'lim standartlariga moslashtirish

- Tanqidiy fikrlash va tahliliy yozish ko'nikmalarini baholashga asoslangan kompetensiyaga yo'naltirilgan baholash tizimini ishlab chiqish.

- Agar zarur bo'lsa, CEFR yozish ko'rsatkichlari asosida baholash tizimini rivojlantirish.

O'qituvchilar malakasini oshirish

- Zamonaviy baholash strategiyalari va raqamli vositalar bo'yicha treninglar tashkil qilish.

- O'qituvchilarni o'zaro tajriba almashish va samarali baholash usullari bo'yicha hamkorlik qilishga rag'batlantirish.

Talabalarni baholash jarayoniga jalb etish

- Talabalar o'z yozish mahoratini kuzatib borishi uchun yozuv portfeli yaratish.

- O'qituvchi va talaba o'rtasida individual uchrashuvlar tashkil qilish va yozma ishlar ustida ishlash bo'yicha tavsiyalar berish.

Mavjud baholash tizimlarining kamchiliklari va imkoniyatlari tahlil qilindi. Avvalgi baholash tizimlarining subyektivlik muammosi borligi va natijalar ko'p hollarda o'qituvchining qarashlariga bog'liq ekani aniqlandi. Rubrikalar va avtomatlashtirilgan baholash tizimlari bu muammolarni sezilarli darajada kamaytirishi

mumkinligi ko'rsatildi. Shuningdek, o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish maqsadida tanqidiy fikrlash va muloqotga asoslangan baholash usullari taklif etildi.

### **Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, ona tili va adabiyot fanida yozma ishlarni baholash tizimini takomillashtirish uchun quyidagi choralar ko'rilishi lozim:

1. Aniq baholash mezonlarini ishlab chiqish – har bir yozma ish uchun aniq mezonlar va baholash kriteriyalari belgilanishi kerak.

2. Rubrikalar asosida baholash tizimini keng joriy etish – bu usul baholashni aniqroq va obyektivroq qiladi.

3. Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektdan foydalanish – avtomatlashtirilgan baholash tizimlarini ishlab chiqish va joriy etish.

4. O'quvchilarning o'z-o'zini baholashini rag'batlantirish – bu ularning mas'uliyatini oshirish va tahliliy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Shunday qilib, yozma ishlarni baholash tizimini takomillashtirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

### **Adabiyotlar.**

1. Abdullaeva B.S. Methodological and didactic bases of interdisciplinary communication on the example of teaching mathematics in academic lyceums of social humanitarian direction): Dissertation of DCs. - Tashkent, 2006. - 264 p.
2. Albetkova R.I. Methodical recommendations for the textbook "Russian Slovene. From words to words. Grade 5 ". - 2nd ed., Stereotype. - M.: Bustard, 2001.- 128 p.
3. Gulomov Y., Rasulov I., Rustamov H., Mirzaahmedov D. Methods of teaching Uzbek language. - T.: Teacher, 1975. - 280 p.
4. Issues of interdisciplinary communication in the process of teaching the Uzbek language. Materials of the eighth meeting of the regular conference "Uzbek language". - Tashkent: 2005. –191 p.
5. Mamon G.N. Work on pictorial and expressive means in the lessons of the Russian language in the process of research activities of students of specialized classes: Diss. ... Candidate of Pedagogical Sciences. - M., 2009. - 304 p.
6. Qobilova Z., Aliyeva G. Adabiyot darslarida fanlararo integratsiya. Til va adabiyot ta'limi. – 2015. – № 3. – pp. 21 22.
7. Semenova N.A. Methods of studying a literary text in the classroom for the course "Russian literature" in the X-XI grades of secondary school: Diss. ... Candidate of Pedagogical Sciences. - Samara, 2003. - 208 p.